

Kirkelig markering - Samefolkets dag 2014

Samefolkets dag 6. februar (samenes nasjonaldag) er en merkedag i kirkeåret med egne tekstrekker og kollektbønn. Den kirkelige markeringen anbefales holdt på selve dagen, eller i tilknytning til gudstjenesten på nærmest tilliggende søndag (9. februar).

Nedenfor finner du refleksjonsstoff til forberedelse av preken, samt veiledning og henvisning til aktuelle ressurser relevant for planleggingen av menighetenes markering av dagen.

I. REFLEKSJON

To begivenheter kan i 2014 knyttes til den kirkelige markeringen av Samefolkets dag: *Grunnlovsjubileet* og utgivelse av ny *Norsk salmebok* for Den norske kirke.

Grunnloven hadde lite rom for minoritetene da den ble vedtatt for 200 år siden. Samer kjempet en lang kamp mot fornorskning før norske myndigheter i løpet av 1980-tallet utvetydig anerkjente det samiske folkets rett til å eksistere som eget folk i Norge. Det var som en del av dette bildet at den såkalte sameparagrafen i Grunnloven (§ 110 a) ble vedtatt i 1988:

«Det paaligger Statens Myndigheter at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv.»

Dette gir gjenklang i en av bibeltekstene oppgitt for Samefolkets dag i 2014: «Her er ikke jøde eller greker, her er ikke slave eller fri, her er ikke mann eller kvinne. Dere er alle én i Kristus Jesus.» (Gal 3,28) Evangeliet om Kristus bærer med seg en sterk frigjøringsimpuls, og et budskap om likeverdig fellesskap i mangfold.

Ny **Norsk salmebok** (2013) er nå et tydelig uttrykk for denne siden av det kristne budskapet. 15 salmer på hvert av de tre offisielle samiske språkene i Norge (og i tillegg kvensk) er nå med i salmeboka. Ved den kirkelige markeringen av Samefolkets dag i 2014 kan vi for første gang synge «**Samefolkets sang**» direkte fra Den norske kirkes felles salmebok (nr 758).

«Samefolkets sang» (finnes i ny Norsk salmebok i nordsamisk, lulesamisk, sørsamisk og norsk oversettelse) er skrevet i 1906 i en tid da Norges minoritetspolitikk overfor samene hadde gått inn i sin hardeste periode. Teksten må leses i lys av dette. Forfatteren, Isak Saba, var den første samiske stortingsrepresentant og en av foregangsmennene i den samepolitiske mobiliseringen på begynnelsen av 1900-tallet. Mange samer argumenterte i disse årene ut fra sin kristne tro, når de hevdet at samene hadde en gudgitt rett til å bevare sitt språk og sin kultur.

«Dere er jordens salt! Men hvis saltet mister sin kraft, hvordan skal det da bli gjort til salt igjen? ... Dere er verdens lys! En by som ligger på et fjell kan ikke skjules.» sier Jesus i

evangelieteksten på Samefolkets dag dette året (Matt 5,13-14). Salt og lys har det til felles at det setter preg på sine omgivelser. Kristen tro er med andre ord bærer av verdier med relevans for hele samfunnet. «Her finnes ikke jøde eller greker, her er ikke slave eller fri, her er ikke mann eller kvinne. Dere er alle én i Kristus.» Slike verdier er salt og lys både for kirke, samfunn og Grunnlov – og har relevans både for majoritet og for minoritet.

II. VEILEDNING

Veiledning til den kirkelige markeringen av Samefolkets dag

Samefolkets dag kan markeres i egen gudstjeneste på selve dagen eller i forbindelse med hovedgudstjenesten nærmeste tilliggende søndag.

Aktuelle enkeltpersoner eller samiske miljøer i lokalsamfunnet bør trekkes inn i forberedelsen og gjennomføringen av gudstjenesten.

Lokale forhold avgjør hvordan gudstjenesten legges opp og i hvilken grad samisk språk tas i bruk. Dagens tematikk kan få nedslag i salme- og tekstvalg, preken, forbønn, musikk, symbolhandlinger etc. Som et minimum bør et samisk kyrie synges og dagen tematiseres i forbønnen.

Et utvalg liturgiledd og salmer på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk finnes i henholdsvis Ordning for hovedgudstjeneste og salmebok.

(Ordning for hovedgudstjeneste)

Bruk av ulike målformer og språk

Språkunderet på pinsedag - at alle hørte apostlene tale om Guds storverk på sine egne tungemål - viser at den kristne kirke fra første øyeblikk har vært en flerspråklig virkelighet. Språk handler om identitet og tilhørighet. Mange behersker flere språk, men det er på vårt morsmål at vi uttrykker tanker og opplevelser best. Morsmålet er hjertespråket og er knyttet til ethvert menneskes identitet og personlighet. I tillegg er språk uttrykk for vår kulturelle arv og tilhørighet. ...

Når samiske språk ... får lyde i kirkerommet, styrkes språkernes status i menighet og lokalsamfunn og gir verdighet til dem som er knyttet til disse språkene gjennom morsmål og kulturell arv.

(utdrag fra veiledningsdelen til gudstjenesteboken)

III. RESSURSER TIL BRUK I GUDSTJENESTEN

Nedenfor følger forslag på tekster, liturgiledd og salmer som kan brukes i gudstjenesten.

1. Liturgi:

Bak i *Ordning for hovedgudstjeneste* står følgende liturgiledd på sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk:

- Nådehilsen
- Kyrie
- trosbekjennelsen
- fadervår
- tildelingsord ved nattverd
- velsignelsen

Det finnes også fullstendige samiskspråklige høymesseliturgier.

Lulesamisk høymesseliturgi.

<http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=94232>

Sørsamisk høymesse – prøveliturgi:

<http://www.kirken.no/nidaros/index.cfm?id=24025>

Nordsamisk høymesseliturgi.

<http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=127404>

2. Kollektbønn

Norsk bokmål

Gud, vår skaper,
du som dømmer folkene med rettferd, vi ber deg:
La alle kjenne glede over sitt folk, sin arv og sine forfedres land.
Bevar og led samefolket og gi alle jordens små og store folk
et verdig liv i rettferd og fred.
Treenige Gud, Deg være ære i evighet.
Amen

Sørsamisk

Jupmele, mijjen sjugniedæjja
gie staeriesvoetesne åålmegidie dööpnh, dutnjien rohkelibie.
Baajh fiereguhtem aavoedidh jijtse almetjistie, aerpeste jih maadth-dajveste.
Vaarjelh jih vueseht saemide gogkoe vaedtsedh.
Baajh veartenen åålmegh staeriesvoetesne jih buerielaakan veasodh.

Aehtjie, Baernie j̄ih Aejlies voejken,! Dov lea earoe ihkuvasse.

Aamen

Lulesamisk

Jubmel, mijá sjivnnjediddje,

guhti álmugijt rievtesferdukvuodajn duobbmi, dunji ráhkálip:

Bája gájkajt ávvudallat ietjasa álmugis, árbes ja ájttegij lándas.

Várjjala ja lájddi sámeálmugav, ja bája gájkka værállda unnep ja stuoráp álmugijt viessot værddogis iellemav rievtesferdukvuodan ja ráfen.

Gálmaktes Jubmel, Dunji lehkus guddne ihkeven ájggáj!

Amen

Nordsamisk

Ipmil, sivdnideaddjámet,

don guhte dubmet álbmogiid vuoigatlaččat, mii rohkadallat dus:

Divtte buohkaid illudit iežaset álbmoga, kulturárbbi ja máttuid eatnamiid dihtii.

Várjal ja láide sámi álbmoga, ja atte buot eatnama uhca ja stuora álbmogiid árvvolaš eallima vuoigatvuodas ja ráfis.

Golbmaoktalaš Ipmil, Dutnje lehkos gudni agálaččat.

Amen

3. Tekster

Dersom den kirkelige markeringen av Samefolkets dag holdes 6. februar anbefales det at tekstene i den nye tekstboka benyttes. Dersom markeringen innlemmes i en av de tilliggende søndagers gudstjeneste, kan søndagens tekst benyttes.

1. tekstrekke - Samefolkets dag:

1 Mos 2,4-9

Gal 3,26-29

Matt 5,13-16

Sørsamisk:

1 Mos 2,4-9

4 Naemhtie hov saernie eatnemen j̄ih elmien sjugniedimmien bijre gosse Áejvie Jupmele eatnemem j̄ih elmiem sjugniedi. 5 Dellie ij naan vesjnjie desnie. J̄ih ij naan sjædtoe bahtsegamme juktie Áejvie Jupmele ij baajeme abrodh, j̄ih ij naan almetje dennie laantine barkedh. 6 Dellie jis tjaetsie gaaltijistie galki guktie eatneme lãpsoeji. 7 J̄ih Áejvie Jupmele almetjem multeste sjugniedi j̄ih hiegkem dan njuenien sijse bãssoeji guktie jielije sjĩdti. 8 Dej beeli Áejvie Jupmele sãafoem Edenisnie sjugniedi j̄ih almetjem maam sjugniedamme, dahkoe tjihkehti. 9 J̄ih Áejvie Jupmele baaji joekehts moerh eatnamisnie sjĩdtedh, tjaebpies moerh njaelkies muerjiejgumie. Sãafoen jarngesne jielemen moere j̄ih aaj d̄ihthe moere mij daajroem buerievoeten j̄ih nãakevoeten bijre vadta.

Gal 3,26-29

23 Aerebe goh jaahkoe bööti, laaken vääjnedæjjesne limh goske jaahkoe buajhkoes sjïditi. 24 Nemhtie laake mijjem geehti goske Kristuse bööti. Mijjem geehti guktie jaahkoen tjïrrh rïektesvoetine sjïdtedh. 25 Daelie gosse jaahkoem åådtjeme, ibie vielie geehtijen gieten nuelesne. 26 Gaajhkesh lidie hov Jupmelen maanah jaahkoen tjïrrh Kristus Jeesusinie. 27 Gosse lidie Kristusasse lååvkesovveme, dellie lidie Kristusisnie gåårveldihkie. 28 Ij gie vielie juvdelassje jallh grekere, svaatjkoen nuelesne jallh jïtjeråårehke, gaarmanæjja jallh nyjsenæjja. Gaajhkesh lidie ektine Kristus Jeesusinie. 29 Mejtie Kristusen lidie, dellie Abrahamen boelvh jih åårpegh lidie.

Matt 5,13-16

13 Dijjïeh lidie eatnemen saelhtie. Jis dellie saelhtie faamohth sjædta, guktie såålhtehke vihth buektiehtidh? Ij misse dajph, dam hajkelieh jih dulmieh. 14 Dijjïeh lidie veartenen tjoevke. Ij guhte maehtieh staarem bijjene vaeresne tjïekedh. 15 Jih gosse tjoevkesem bualtajahta ij dellie dam lihtien nualan bëejh, dam akten bijjes sæjjan beaja guktie gaajhkesidie gåetien sisnie tjuavka. 16 Seammalaakan dijjen tjoevke edtja almetjidie tjoevkedh, guktie dijjen buerievoetide vuejnïeh jih heevehtieh dijjen aehtjiem mij elmierïjhkesne.

Lulesamisk:

1 Mos 2,4-9

Ikke oversatt til lulesamisk.

Gal 3,26-29

26 Gájka ham jáhko baktu lihpit Jubmela máná Kristus Jesusin. 27 Gájka gudi Kristusij lihpit gástaduvvam lihpit aj Kristusij gárvoduvvam. 28 Aktak ij le dasti juvdá jalik grehka, oarjje jalik friddja, ålmáj jalik nissun. Gájka lihpit Kristus Jesusin akta. 29 Jus dal Kristusij gullubihtit, de lihpit aj Abrahamama sájos ja jáhto milta árbulattja.

Matt 5,13-16

13 Dij lihpit ednama sállte. Valla jus sállte bájnös massá, gåktus vas bájnnelin oadtjot? Ij dasti manenik dåhkki ietján gå bålkestuvvat ja almatjijs duolmoduvvat.

14 Dij lihpit värálda tjuovgga. Stádav baddjen váren ij buvte tjïehkat, 15 ja gå almasj ginntalav buollit, de ij dav mihttolihte vuolláj bieja ájnat gintaljuolggáj gájkka goade almatjiida tjuovggan. 16 Bájtus de dijá tjuovgga almatjiida vaj dijá buorre dagojt vuojnni ja dijá Almenáhtjev hievedi.

Nordsamisk:

1 Mos 2,4-9

4 Dát lea mitalus mo albmi ja eanan sivdniduvvui. Dan áigge go Hearrá Ipmil sivdnidii almmi ja eatnama 5 ii lean vel ii oktage meahci miestta eatnama alde, iige lean mihkkege rásiid šaddan, dasgo Hearrá Ipmil ii lean diktán arvit eatnama ala, iige olmmoš lean bargamin dan. 6 Muhto eatnamis vuožui čáhci ja láktadii oppa eatnanbajildasa. 7 Dalle Hearrá Ipmil hábmii olbmo eatnama muolddas ja bosádii eallima vuoiññanasa su njunnái, ja nu olmmoš šattai ealli siellun. 8 Ja Hearrá Ipmil gilvvii gilvvagárddi nuorttas, Edenii, ja bijai dohko olbmo gean son lei ráhkadan. 9 Hearrá Ipmil šaddadii eatnamis buotlágán muoraid, mat ledje hávskit oaidnit ja maid šaddosat ledje buorit borrat, ja gasku gilvvagárddi eallima muora, nu

maiddái dieđu muora buori ja bahá diehtit.

Gal 3,26-29

26 Dasgo dii lehpet buohkat Ipmila mánát go oskubehitet Kristus Jesusii. **27** Buohkat dii geat lehpet gásttašuvvon Kristusii, lehpet gárvodan Kristusiiin. **28** Dás ii leat juvddálaš dahje greikalaš, šlávva dahje isit, olmmái ii ge nisu, dasgo dii lehpet buohkat okta Kristus Jesusis. **29** Jos dii gullabehtet Kristusii, de lehpet Abrahamana nálli ja árbbolaččat lohpadusa mielde.

Matt 5,13-16

13 Dii lehpet eatnama sálttit! Muhto jos sálttit veagahuvvet, mainna dalle sáhtta sáltet? Eai dat dohkke šat maninge, muhto bálkásit ja duolmmahallet olbmuide.

14 Dii lehpet máilmmi čuooggas! Gávpot mii lea vári alde, ii sáhte leat čihkosis. **15** Ja go olmmoš cahkkeha gintala, de ii bija dan gári vuollái, muhto baicca ginttaljuolgái, vai dat báitá buot viesu olbmuide. **16** Nu báitos din čuooggas ge olbmuide, vai sii oidnet din buriid daguid ja máidnot Áhčádet guhte lea almmis!

4. Forbønn:

Et helhetlig forslag til forbønn på norsk og nordsamisk finnes dessuten på Nord-Hålogaland bispedømmes hjemmesider: <http://www.kirken.no/nord-haalogaland/doc/Forslag%20til%20forbønn%20Samefolkets%20dag%202009.doc>

Merk at bønnen var utarbeidet i 2009 og at enkelte konkrete bønneemner kan være uaktuelle.

Nedenfor finnes forslag til forbønnsledd på norsk, sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk utarbeidet av Samisk kirkeråd tidligere år.

Norsk

Herre, vår Gud, vi takker deg for det samiske folk [vårt folk] og deres[våre] tradisjoner og for de landområder der de [vi] har hatt nok til livets opphold.

Gi oss alle vilje og visdom til å ta vare på alt det gode vi har fått i arv fra våre forfedre. Vi ber i dag særskilt for de samiske primærnæringene og deres muligheter til å høste av naturens gaver på land og hav. Vi ber for dem som opplever uro for framtida på grunn av store tap til rovdyra, og for ungdommen som føler usikkerhet. Vi ber også for fjordfolkets mulighet til å høste av det som havet gir. Lær oss å forvalte dine gaver rett. Det ber vi om i Jesu navn.

Sørsamisk

Áejvie, mijjien Jupmele, datnem gijhtebe mijjen almetji ávteste, mijjen vuekiej jïh dajvi ávteste gusnie áadtjohje árrोध jïh gaajhkem jieliemasse áadtjodh.

Vedtieh syhtedem jïh vijsiesvoetem guktie vaarjelibie gaajhkem bueriem maam libie eerpeme mijjen maadtojste. Rohkelibie: vedtieh saemien jieleme-dárrehtimmide nuepieh eatnamistie jïh jaevrijste gaajhkem jielemasse áadtjodh. Rohkelibie dej ávteste gieh aerhkie Leah báetije biejjiej ávteste juktie vaejsjeh jeeluvistie rebpieldieh jïh noeregi ávteste gieh aerhkie Leah. Rohkelibie dej ávteste gieh mearoen baalte ároeminie guktie dah mearoste beapmoeh áadtjohje. Vuesehth guktie edtjebe dov buerie vadtesidie staerieslaakan vaarjelidh. Dan bijre rohkelibie Jeesusen nommesne.

Lulesamisk

Hærrá Jubmel, gijttep duv sáme álmuga [mijá álmuga] ja sijá [mijá] dábij ávdås ja daj duobddágij ávdås gánná sij [mij] li[p] bierggim.

Vatte midjij gájkajda sidodav ja vijsesvuodav váj várajda válldep gájkka buorev majt lip ietjama ájttegijs árbben oadtjum. Uddni sierraláhkáj ráhkádallap sáme vuodoæládusáj ávdås ja sijá máhttelisvuodaj ávdås nuoren ja aj gátten bierggit. Ráhkálip sijáj ávdås gudi boahhteájges márráhi urudisáj diehti, ja nuoraj ávdås gudi juorruli. Ráhkádallap aj vuodnaárrij ávdås váj sij bessi nuores tjuohppat. Áhpada mijáv váj vuogas láhkáj duv vattáldagájt háldadip. Dav ráhkádallap Jesusa namán.

Nordsamisk

Hearrá, min Ipmil, mii giitit du sámi álbmoga (min álbmoga ja sin (min) árbevieruid ovddas ja guovlluid ovddas gos sii (mii) leat viežžan birgejumi.

Atte midjiide buohkaide dáhtu ja viissisvuoda atnit vára buot buriin maid min máttarváhnemat leat midjiide addán árbin. Mii rohkadallat erenoamážit sámi vuoddoealáhusaid ovddas ja vejolašvuoda háhkat birgejumi luonddu valljodagain sihke eatnamis ja ábis. Mii rohkadallat sin ovddas geat boraspiriid speadjamiid dihte vuorrástuvvet boahhteáiggi dihte, ja nuoraid ovddas geat dovdet eahpesihkarvuoda. Mii rohkadallat maid buohkaid ovddas geat áppet vuonain ja vižžet birgejumi das maid mearra addá. Oahpat min geavahit du attáldagaid rievttis láhkái. Dan rohkadallat mii Jesusa nammii.

Fader vár:

Sørsamisk:

Aehtjie mijjen guhte leah Elmierijhkesne.

Baajh dov nommem aejliestovvedh.

Baajh dov rijhkem bátedh.

Baajh dov syhtedem eatnamisnie sjidtedh guktie Elmierijhkesne.

Vedtieh mijjese daan biejjien mijjen fierhten-beajjetje laejpiem.

Luejhtieh mijjeste maam mijjeh meadtme

guktie mijjeh luejhtebe dejstie guhth mijjese meadtme.

Aellieh luejhtieh mijjem giehtjelimmij sijse,

valla vaarjelh mijjem bahheste.

Juktie rijhke lea dov, faamoe jih earoe ihkuven aajkan.

Aamen.

Lulesamisk:

Áhttje mijá guhti le almen.

Ájlistuvvus duv namma.

Báhtus duv rijkka. Sjaddus duv sidot

gák almen, náv aj ednamin.

Vatte midjij uddni mijá bájvvásasj lájbev.

Ja luojte midjij suttojdimme ándagis,

náv gák mij aj luojttep mijá velgulattajda.

Ja ale mijáv gáhttalibmáj lájddi,

ájnat várjala mijáv bahás.

Juhte duv le rijkka ja fábmoo ja herlukvuohhta

ihkeven ájggáj.

Amen.

Nordsamisk:

Gammel form:

Áhčči min, don guhte leat almmis.
Basuhuvvos dunamma.
Bohtos du riika.
Šaddos du dáhtu,
mo almmis nu maiddái eatnama alde.
Atte midjiide odne min beaivválaš láibámet.
Ja atte midjiide min suttuideamet ándagassii
Nugo maiddái mii ándagassii addit min velggolaččaidasamet;
ja ale doalvvo min geahččalusa sisa,
muhto beastte min bahás eret.
Dasgo du lea riika ja fápmu ja gudni agálašvuhtii!
Amen.

Ny form:

Áhččámet, don guhte leat almmis!
Basuhuvvos du namma.
Bohtos du riika.
Šaddos du dáhttu,
mo almmis nu maiddái eatnama alde.
Atte midjiide odne min beaivválaš láibbi.
Atte midjiide min suttuid ándagassii,
nugo mii ge ándagassii addit velggolaččaidasamet.
Ale ge doalvvo min geahččalussii,
muhto beastte min bahás eret.
Dasgo du lea riika ja fápmu ja gudni agálašvuhtii.
Amen.

5. Salmeforslag

Det kan nå velges blant 15 salmer på henholdsvis sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk språk. Alle salmer har også norsk tekst. Se oversikt over samiske salmer bakerst i Norsk salmebok (s1421 – 1422). Her er et lite utvalg med henvisning både til Norsk salmebok og andre salmebøker.

Samefolkets sang (*samenes nasjonalsang*)

Norsk salmebok (2013): 758 (på norsk, nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk)
(Om sangen: <http://www.samediggi.no/artikkel.aspx?Mid1=1&AId=43&back=1>)

Kyrie (nordsamisk)

Norsk salmebok (2013): 976.6 / Salmer 1997: 270

Biejjem jih askem / Solen och månen (Sørsamisk omdiktning av Måne og sol)

Norsk salmebok (2013): 241 / Salmer 1997: 282 (sørsamisk)

Sálbmagirji II: 766 (nordsamisk)

Julevsáme Sálmmagirije: 13 (lulesamisk)

Laudate omnes gentes /Dal lávllø oppa eanan

Norsk salmebok (2013): 384 / Salmer 1997:230 / Sálbmagirji II: 508 (nordsamisk)
Julevsáme Sálmmagirje: 223 (lulesamisk)

Deilig er jorden

Norsk salmebok (2013): 48 (norsk, sørsamisk, lulesamisk og norsk)
Sálbmagirji II: 376 (nordsamisk)
Julevsáme Sálmmagirje: 203 (lulesamisk)
Salmer 1997: 283 (sørsamisk)

Gulá juv ráhkálvisájt / Hör mina böner, Herre (lulesamisk)

Norsk salmebok (2013): 639

Jeg folder mine hender små

Norsk salmebok (2013): 731 / Sálbmagirji: 76 (nordsamisk)
Julevsáme Sálmmagirje: 52 (lulesamisk)
Salmer 1997: 278 (sørsamisk)

6. Generell info om Samefolkets dag / Samenes nasjonaldag

Sametinget: <http://www.samediggi.no/artikkel.aspx?MIId=1&AId=43&back=1>

Lykke til med den kirkelige markeringen av Samefolkets dag!